

Żyromski Michał, *Dowódcy Legionu Siódmego Klaudyjskiego w okresie pryncypatu*, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 1995, t. 7, s. 181–204.

<https://doi.org/10.14746/bp.1995.7.14>

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/bp/article/view/54210>

Instytucją przechowującą materiały źródłowe jest Biblioteka Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

<http://bch.amu.edu.pl>

Zadanie zostało zrealizowane w ramach konkursu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Wsparcie dla bibliotek naukowych”. Projekt zatytułowany „Digitalizacja archiwalnych wydań czasopism naukowych zgromadzonych przez Bibliotekę Coll. Historicum UAM”. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna odpowiedzialność nauki II. Wsparcie dla bibliotek naukowych (umowa nr BIBL/SP/0092/2024/02 z dnia 05.12.2024). Całkowita wartość projektu: 247 236,00 zł. Kwota dofinansowania: 220 836,00 zł.

The institution storing the source materials is the Library of the Collegium Historicum of the Adam Mickiewicz University in Poznań.

<http://bch.amu.edu.pl>

The task was carried out within the framework of the competition “Social Responsibility of Science II – Support for Scientific Libraries”. The project entitled “Digitization of archival editions of scientific journals collected by the Library of the Coll. Historicum of Adam Mickiewicz University”. The project was co-financed from state budget funds granted by the Minister of Science within the framework of the Programme Social Responsibility of Science II. Support for Scientific Libraries (agreement no. BIBL/SP/0092/2024/02 of 05.12.2024). Total value of the project: PLN 247,236.00. Amount of co-financing: PLN 220,836.00.

UNIwersytet
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Społeczna
Odpowiedzialność
Nauki II

DOWÓDCY LEGIONU SIÓDMEGO KLAUDYJSKIEGO W OKRESIE PRYNCYPATU

MAREK ŻYROMSKI

ABSTRACT. Żyromski Marek, *Dowódcy Legionu Siódmego Klaudyjskiego w okresie pryncypatu* (The commanders of the Seventh Claudian Legion during the Principate). *Balcanica Posnaniensia. Acta et studia*, VII, Adam Mickiewicz University Press, Poznań 1995, pp. 181-203. ISBN 83-232-0617-1. ISSN 0239-4278. Polish text with a summary in English.

This article presents an analysis of more than ten commanders of the Seventh Claudian Legion during the Principate who are known from the sources. First of all the questions of their origin and career were studied by comparing these problems with the situation prevalent in the whole area of the Lower Danube.

Marek Żyromski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Instytut Socjologii (Adam Mickiewicz University, Institute of Sociology), ul. Szamarzewskiego 89c, 60-568 Poznań, Poland.

Legion siódmy występował już za czasów Cezara w wojsku galijskim. Nie wiadomo dokładnie, w której prowincji przebywał na początku okresu pryncypatu (Dalmacja?). Prawdopodobnie podczas wielkiego powstania panońskiego został posłany do *Illyricum*, a w roku 7/8 naszej ery do górnej prowincji (późniejszej Dalmacji). W 42 roku, podczas powstania Luciusa Arruntiusa Camillusa Scribonianusa, żołnierze legionu okazali swą wierność Klaudiuszowi. W związku z tym jednostka uzyskała zaszczytny tytuł *Claudia pia fidelis*. W połowie I wieku (około 56/7 r.) legion siódmy klaudyjski (*legio VII Claudia*) został przeniesiony do *Viminacium* (dzis. Kostolac w Jugosławii), w prowincji Mezji, gdzie stacjonował do końca okresu pryncypatu.

W okresie pryncypatu przeciętny okres dowodzenia legionem zawierał się najprawdopodobniej w przedziale między 2,5 a 3 lata. Ogółem w czasie pryncypatu (27 p.n.e. - 284 n.e.) działało więc przypuszczalnie około 104/125 dowódców – w zależności od przyjętego średniego okresu kierowania legionem. Do naszych czasów dochowały się informacje o piętnastu dowódcach

*legionis VII Claudia*¹, co stanowi 12/14% przypuszczalnie istniejących. Legaci omawianego legionu są więc gorzej znani niż ogół dowódców legionów dolnodunajskich (obie Mezje, obie Panonie, Dacja) – 18/24%². Natomiast w podobnej proporcji zachowały się informacje o legatych legionów nadreńskich (15%)³ czy wschodnich (11-13%)⁴. Wśród dowódców legionu siódmego klaudyjского, podobnie jak w wypadku jednostek stacjonujących nad Renem, szczególnie dobrze reprezentowani są legaci sprawujący swój urząd w czasach przełomowych dla Cesarstwa: 69-70 r. (3), 193-5 r. (2).

W części prozopograficznej artykułu przedstawiono informacje dotyczące znanych dowódców legionu. Najpierw ukazano, w układzie chronologicznym, legatów, którzy bez wątplenia dowodzili omawianą jednostką (9), a potem legatów wątpliwych (3) i anonimowych (3).

1. Tettius Iulianus

I. Materiał źródłowy: CIL VIII 27854 = D.9089 = McCrum⁵, s. 99/363; CIL XVI 29 = D.1996; Libica 1, 1953, 190-7 = AE 1954/137 = McCrum, s. 103/389; Tac. *h.* I 79, II 85, IV 39.40.

II. Literatura: PIR¹, III, s. 308-9/102; Groag RE V A/1, r. 1934, kol. 1107-1110/10; Stech, s. 15/91; DeLaet, s. 204/1557; Stein, *Moesien*, s. 38-9, 123; Garzetti, *Nerva*, s. 196-7/Incerti 139; Syme, *Tacitus*, s. 24 n.; Nicols, *Vespasian*, s. 135 n.; Thomasson, *Laterculi, Moesia sup.*, s. 7; Thomasson, *Statthalter*, II, s. 157-8; Thomasson, *Laterculi*, s. 125/30; Eck, *Senatoren*, s. 129 n.; Eck, Chiron 1982, s. 304 n.; B. W. Jones, *Titus*, s. 460-1; Benea 1983, s. 111/1; Houston, s. 251-253/143; Franke 1991, s. 53-55/28.

III. *Cursus honorum*:

- *sodalis Augustalis Claudialis*⁶,
- *legatus legionis VII Claudia*⁷,
- *praetor* – 70 r.,
- *legatus legionis III Augustae*⁸,

¹ W tym trzech legatów anonimowych. Nie jest też pewne, czy trzech legatów działało w omawianym legionie: L. Minicius Natalis, Veturius Paccianus i Q. Rufinus Optatus Aelianus.

² M. Żyromski, *Legaci legionów dolnodunajskich Cesarstwa Rzymskiego. Kilka uwag wstępnych*, Balcanica Posnaniensia V, 1990, s. 183-190.

³ G. Alföldy, *Die Legionslegaten der römischen Rheinarmeen*, Epigraphische Studien 3, Köln – Graz 1967.

⁴ K. Wachtel, *Die Legionslegaten der Orient-Armeen des römischen Reiches von Augustus bis Gallienus* (Habilitationsschrift – 19 II 1970).

⁵ Wyjaśnienie skrótów literatury zamieszczono na końcu pracy.

⁶ De Laet, s. 204/1557 podaje, za CIL XIV 2389, rok 68, a Hoffman-Lewis, s. 136/27 – rok 69.

⁷ Stein podaje: r. 69, a Benea: 67-69 (?).

⁸ De Laet i Garzetti: ok. 79-82, a Eck: 80/1 – 81/2 r.

– *consul suffectus* – 83 r.,⁹

– *legatus Augusti pro praetore provinciae Moesiae superioris*¹⁰.

IV. Pochodzenie: nieokreślone¹¹.

V. Stosunki rodzinne: był spokrewniony z namiestnikiem Panonii i Mezji Górnej Lucjusem Funisulanusem Vettonianusem, gdyż Funisulana Vetulla poślubiła Caiusa Tettiusa Africanusa, prefekta Egiptu z okresu panowania cesarza Domicjana.

VI. Uwagi: jako dowódca legionu siódmego klaudyjskiego wyróżnił się w obronie Mezji przed najazdem Roksolanów. Uzyskał *ornamenta consularia* oraz desygnację na pretora. Znana jest jego osobista niezgoda z namiestnikiem Mezji Aponiusem Saturninusem, który nawet próbował zabić Tettiusa Iulianusa (Tac. *h.* II 85). Konsulem został dopiero za Tytusa, a nie Wespazjana¹². Będąc znowu na terenie dolnodunajskim, w charakterze namiestnika Mezji Górnej, pokonał króla dackiego Decebalą w bitwie pod Tapae. Późniejsze jego losy niestety pozostają niezane¹³.

2. Vipstanus Messalla

I. Materiał źródłowy: Tac. *h.* III 9.18.

II. Literatura: PIR¹, III, s. 445/468; Hanslik RE IX A, kol. 170-2/6; Nicols, *Vespasian*, s. 135; Eck, *Senatoren*, s. 220; Syme, *Arval Brethen*, s. 39; Syme, *Missing Persons III*, w: *Roman Papers*, s. 537; Stech, s. 33/216; Benea 1983, s. 115/19; B. W. Jones 1979, s. 139/601; Houston, s. 528-529/502; Franke 1991, s. 157-158/70.

III. Stanowisko: dowódca legionu siódmego klaudyjskiego, w randze trybuna (*laticlavus*), po Tettiusie Iulianusie.

IV. Pochodzenie: Italia.

V. Stosunki rodzinne: przypuszczalnie był synem konsula uzupełniającego roku 48 (L. Vipstanus Publicola) i bratem przyrodnim delatora Marcusa Aquiliusa Regulusa (Tac. *h.* IV 42). Był on spokrewniony, po kądzieli, ze sławnym patrycjuszowskim rodem Valerii. „Albo M. Vipstanus Gallus (suff. 18) lub jego brat Lucius (zmarł podczas odbywania pretury w 17 r.) poślubił Walerię”¹⁴. Potomkiem interesującego nas senatora był konsul roku 115 Lucius Vipstanus Messalla, którego syn nie dożył już sprawowania konsulat¹⁵.

⁹ Garzetti: w czerwcu z Terentius Strabo Erucius Homullus.

¹⁰ Stein: między 86 a 93, De Laet: ok. 88/9, a Eck: 88/9 – 89/90 r.

¹¹ Jedynie Stein przypuszcza, iż Tettius Iulianus pochodził z Italii.

¹² B. W. Jones, *Titus*, s. 460-461.

¹³ Syme, *Tacitus*, s. 24 n.

¹⁴ R. Syme, *Arval Brethen*, s. 39.

¹⁵ Stech, s. 101/1505.

- VI. Uwagi: Vipstanus Messalla, jako *tribunus militum* w roku 69, dostał dowództwo legionu siódmego klaudyjskiego. Stanowisko to uzyskał pod wpływem Antoniusa Primusa, pod którego komendą odznaczył się pod Kremoną i Rzymem (Tac. *h.* III 18). Wypadki wojny domowej opisał w dziele cytowanym przez Tacyta. Był wykształconym, zdolnym mówcą, przyjacielem Tacyta i uczestnikiem dysputy w jego *Dialogu o mówcach* (*Dial.* 27,1). Jak pisał R. Syme, powinien dojść do konsulatu przed rokiem 85, ale może wcześniej zmarł (epidemia 80 r.?)¹⁶. Niestety, z jego kariery znane jest jedynie dowództwo omawianego legionu.

3. Decimus Plotius Grypus

- I. Materiał źródłowy: AE 1949/23; Tac. *h.* III 52.3, IV 39.
- II. Literatura: PIR¹, III, s. 53/385; Hanslik RE XXI/1, r. 1951, kol. 593/4; Stech, s. 16/103; Stein, *Ritterstand*, s. 230; Garzetti, *Nerva*, s. 191-2/Incerti 116; Nicols, *Vespasian*, s. 109-110; Eck, *Senatoren*, s. 65 n.; Vidman, s. 44, 81; Benea 1983, 111/2; B. W. Jones 1979, s. 115/226; Houston, s. 204-5/115; P. Bérard, *La carrière de Plotius Grypus*, MEFR 96, 1984, s. 259-324; Franke 1991, s. 158-9/71.
- III. Przebieg kariery:
 - nieokreślone stanowiska ekwickie,
 - podniesiony do rangi senatorskiej przez Wespazjana – lato 69 r.,
 - legat legionu siódmego klaudyjskiego¹⁷,
 - pretor – 70 r. (Tac. *h.* IV 39),
 - *consul suffectus* – 88 r.¹⁸
- IV. Pochodzenie: nieokreślone.
- V. Stosunki rodzinne: syn, a co najmniej bliski krewny naszego senatora służył jako *tribunus militum laticlavius* w ekspedycji dackiej cesarza Domicjana¹⁹. Być może brat Decimusa to Plotius Firmus – *praefectus praetorio* z okresu cesarza Othona²⁰.
- VI. Uwagi: Decimus Plotius Grypus rozpoczął swoją karierę w stanie ekwickim. W jego karierze zastanawia długa przerwa między preturą a konsulatem (18 lat). Werner Eck określał go jako „dzielnego wojkowego”²¹.

¹⁶ R. Syme, *Arval Brethren*, s. 39.

¹⁷ Benea: 70-72 (?) r.

¹⁸ RE: do X.88, a Vidman: I-V ?88 r.

¹⁹ PIR¹, III, s. 53/384; W. Hoffman RE XXI/1, 1951 r., kol. 593-4/5 i H. G. Pflaum, *Carrières*, s. 483, a W. Eck, *Chiron* 5, 1975, s. 365-392 uważa, że był krewnym, ale niekoniecznie synem Decimusa.

²⁰ Tac. *h.* I 46-82 i II 46.49.

²¹ W. Eck, *Senatoren*, s. 104.

4. Caius Aufidius C.f.Maec. Victorinus Mul[vius--Mar]cellinus Rhesius Pel[
[.Num]isius Rufus Arrius Paul[linus?..Camil]lus Iust[us vel inus Co]lcecius
Gallus

I. Materiał źródłowy: CIL VI 1546, XI 6334 = D.1129, XIII 11808; AE 1934/155 = Dobo, *Inscriptiones*, s. 66/401; AE 1957/121.

II. Literatura: PIR¹, I, s. 184-5/1160; PIR², I, s. 278-280/1393; RE II/2, kol. 2296-7/41; Lully, s. 107/943; Lambrechts¹, s. 117/692; Ritterling, *Fasti*, s. 32/29; Hanslik, JÖAI 1954, s. 164-5; Crook, *Consilium*, s. 24; Balil, *Emerita*, s. 27; Balil, *Zephyrus*, s. 86; A. Birley, *Marcus Aurelius*, s. 51 n.; Fitz, *Laufbahn*, s. 60; Johne, *Kaiserbiographie*, s. 115; Grosso, *Commodus*, s. 214; Pflaum, *Sodales Antoniniani*, s. 41-48/9; Parain, *Marek Aureliusz*, s. 168-9; Alföldy, *Konsulat*, s. 160 n.; Alföldy, *Fasti*, s. 38-42; Schumacher, s. 83/C 36; Thomasson, *Laterculi, Tres Daciae*, s. 43; Thomasson, *Statthalter*, I, s. 41, II, s. 84-86; Thomasson, SPQR, s. 17-19; Vitucci, s. 118/27; Benea 1983, s. 112/4; H. G. Pflaum, *La carrière de C. Aufidius Victorinus, condisciple de Marc Aurele*, CRAI 1956, s. 189-199; Eck, *Staatliche Organisation*, s. 185; Thomasson, *Laterculi*, s. 17/30, 23/26, 51/33, 383/100; RE Suppl. VI kol. 18/41 (Groag).

III. *Cursus honorum*:

- praetor²²,
- legatus legionis VII Claudia²³,
- legatus quinquefascalis regionis Transpadanae²⁴,
- consul suffectus - V. 155 r.,
- sodalis Antoninianus²⁵,
- curator aedium sacrarum et operum publicorum²⁶,
- legatus Augustorum pro praetore provinciae Germaniae superioris²⁷,
- legatus provinciae...²⁸,
- praefectus alimentorum²⁹,
- comes divorum Augustorum Antonini et Veri in expeditione Germanica qua bis donatus est donis militaribus (AE 1957, 121)³⁰,

²² Schumacher: ok. 150, a Pflaum: 152 r.

²³ Schumacher: ok. 151/3, Pflaum: 153, a Benea: 153-ok. 155.

²⁴ Pflaum: 154, a Schumacher: ok. 154/5 r.

²⁵ Pflaum: III.161 r.

²⁶ Pflaum: 162 r.

²⁷ Lambrechts i Balil: 160-2, Ritterling: 162, Pflaum: 163-5, a RE, Schumacher i Thomasson: 162-165 r.

²⁸ Pflaum i Schumacher: 166-7, Thomasson i Fitz: Dacia, Pflaum: Moesia Inferior?

²⁹ Schumacher: 167/8 r.

³⁰ Pflaum: 168/9, a Schumacher: 168-170 r.

- *sodalis Antoninianus Verianus*³¹,
- *legatus Augusti pro praetore provinciae Hispaniae citerioris et Baeticae simul*³²,
- *proconsul provinciae Africae*³³,
- *legatus provinciae...*³⁴,
- *sodalis Antoninianus Verianus Marcianus*³⁵,
- *XV vir sacris faciundis*,
- *fetialis*,
- *praefectus urbi*³⁶,
- *consul iterum ordinarius* – 183 r.³⁷

IV. Pochodzenie: Pisaurum w Umbrii.

V. Stosunki rodzinne: Caius Aufidius Victorinus położył podwaliny świetności swego rodu³⁸. Jego żona, Cornelia Gratia, to córka znanego retora Marcusa Corneliusa Fronto (*cos.* 143, *proconsul Asiae*). Fronto był retorem i nauczycielem wymowy zarówno Aufidiusa Victorinusa, jak i późniejszego cesarza Marka Aureliusza. Fronto posiadał znaczny majątek, a w Rzymie miał rezydencję wśród słynnych ogrodów Mecenasów. Spośród jego sześciorga dzieci jedynie Gratia przetrwała okres dzieciństwa. Caius Aufidius Victorinus i Gratia doczekali się trzech synów: najstarszy zmarł około roku 165 w Germanii, a pozostali doszli do konsulatów eponimicznych (199, 200). Rodzina potwierdzona jest jeszcze przez dwa pokolenia, do połowy III wieku.

VI. Uwagi: Caius Aufidius Victorinus urodził się prawdopodobnie około roku 120, gdyż był kolegą szkolnym przyszłego cesarza Marka Aureliusza³⁹. Jego początkowy *cursus honorum* jest nieznany⁴⁰. Do konsulatu doszedł w wieku charakterystycznym dla patrycjusza (około 33-35 lat), jednak piastowanie dwóch stanowisk pretorskich w służbie cesarskiej świadczy, iż raczej patrycjuszem nie był. Na karierę Victorinusa niewątpliwie pozytyw-

³¹ Pflaum: 169 r.

³² Balil: ok. 165-przed 173, Pflaum i Schumacher: 171-2, a zdaniem Alföldy'ego i Hanslika (JÖAI 1954) może i dłużej.

³³ Lamberchts i Hanslik: 168/9, Pflaum i Schumacher: między 172 a 175, Balil, Thomasson i Alföldy: zapewne 173/4 r.

³⁴ Przypuszczalnie jakaś prowincja z obsadą trzech legionów (Syria, Pannonia Superior lub Britannia). Schumacher: 176/9, Pflaum: 175-8, a Alföldy, *Konsulat*, s. 240: Syria ?178-?179 r.

³⁵ Pflaum: 180 r.

³⁶ Alföldy i Schumacher: ok. 179-183, a Pflaum, John i Vitucci: ok. 180-183 r.

³⁷ Thomasson, SPQR: z Commodusem III.

³⁸ Uwaga PIR², że jego przodkiem mógł być Aufidius Umber, legat Kapadocji w roku 100/1, jest bezpodstawna.

³⁹ Alföldy, *Fasti*, s. 212 – urodził się ok. 120 r., RE: ok. 121, a Alföldy, *Konsulat*, s. 160: ok. 122 r.

⁴⁰ Pflaum rekonstruuje go hipotetycznie w sposób następujący: *trib.mil.* ok. 142, q. 147, *aed./tr.pl.* 149; w co wątpi Alföldy, *Konsulat*.

nie wpłynęła znajomość z Markiem Aureliuszem, jak również poparcie potężnego teścia. Po konsulacie zarządzał kolejno czterema prowincjami: Germanią Dolną około 162-5, połączoną Hiszpanią (*legatus Hispaniae citerioris et Baeticae simul*) 171-2 oraz dwiema bliżej nie znanymi prowincjami, być może leżącymi nad dolnym Dunajem⁴¹. „Był jednym z najbliższych współpracowników Marka Aureliusza i jednym z najczęściej wykorzystywanych wojskowo”⁴². Toczył walki z Chattami, Maurami i otrzymał *dona militaria* za udział w ekspedycji germańskiej (168-170 r.). Victorinus to też orator i świetny prawnik. Doszedł on do najwyższych godności w państwie: prokonsulatu Afryki (około 173/4 r.), prefektury miasta (około 179/180-183 r.) i powtórzenia konsulatu w roku 183. Po śmierci Marka Aureliusza jego następca Kommodus nie ufał zdolnemu generałowi swojego ojca i nawet nastawał na życie Victorinusa. Caius Aufidius Victorinus zmarł jednak śmiercią naturalną około roku 185/6 w wieku około 65 lat⁴³ – wystawiono mu statuetkę na forum Trajana w Rzymie (AE 1957, 121).

5. Caius Memmius Fidus Iulius Albius

I. Materiał źródłowy: CIL III 15208 = D.9082, VI 1546, VIII 12442 = D.1110, VIII 25527.

II. Literatura: PIR¹ II, s. 363/M 340; Groag RE XV/1, kol. 623-5/25; Lully, s. 120/1039; Lambrechts¹, s. 160/1066; Ritterling, *Fasti*, s. 88/3; Grosso, *Commodus*, s. 419, 502; Barbieri, s. 88-9/367; Magie, II, s. 1590; Balil, *Zephyrus*, s. 87; Fitz, *Laufbahn*, s. 61; Alföldy, *Noricum*, s. 249; Alföldy, *Fasti*, s. 170-1; Alföldy, *Septimius Severus*, s. 147; Winkler, *Noricum*, s. 75 n.; Benea 1983, s. 112/6; PIR² V/2, 1983, s. 247-8/462; Corbier MEFRA 85, 1973, s. 646-7/8; Remy, *Latomus* 45, 1986, s. 332/39; Thomasson, *Laterculi*, s. 23/27, 85/28; A. Birley, *Fasti*, s. 278; Leunissen, s. 144 n.

III. *Cursus honorum*:

- *X vir stlitibus iudicandis*⁴⁴,
- *tribunus laticlavius legionis II Augustae*,
- *quaestor provinciae Asiae*,
- *aedilis Cerealis*,
- *legatus Augusti pro praetore provinciae Africae*⁴⁵,

⁴¹ Pierwsza to być może Dacia około 166/7 r. (Thomasson, *Statthalter* i Fitz, *Laufbahn*) lub Moesia Inferior (Pflaum), a druga to jedna z prowincji posiadających obsadę trzech legionów (Britannia, Syria, Pannonia Superior) ok. roku 175-8 lub misja specjalna.

⁴² Thomasson, *Statthalter*, I, s. 41.

⁴³ PIR¹: ok. 185, Schumacher: ok. 185/6, a RE i Grosso, *Commodus*, s. 214: 186 r.

⁴⁴ Winkler: za panowania Marka Aureliusza.

⁴⁵ RE, Winkler, Alföldy: 175/6 r.

- *praetor*⁴⁶,
- *iuridicus per Italiam regionis Transpadanae*⁴⁷,
- *legatus legionis VII Claudia*⁴⁸,
- *proconsul provinciae Baeticae*⁴⁹,
- *praefectus Miniciae*⁵⁰,
- *curator viae Flaminiae*⁵¹,
- *legatus Augusti pro praetore provinciae Noricae*⁵²,
- *consul suffectus*⁵³,
- *...ris*⁵⁴,
- *sodalis Titius*.

IV. Pochodzenie: Bulla Regia w Afryce.

V. Stosunki rodzinne: znana jest z imienia córka naszego senatora⁵⁵. Barbieri wskazuje na dwóch krewnych, działających w administracji państwa w III wieku⁵⁶.

VI. Uwagi: omawiany senator odbył całkowicie przeciętną karierę (aż sześć urzędów rangi pretorskiej), dochodząc do namiestnictwa bliżej nie znanej prowincji rangi konsularnej⁵⁷.

6. Caius Caesonius Macer Rufinianus

I. Materiał źródłowy: CIL XIV 3900 = D.1182 = I.I.4.4.1.102.

II. Literatura: PIR¹, I, s. 270/C 161; PIR², II, s. 42/210; RE III/1, kol. 1318/4; Lully, s. 131/1109; Lambrechts¹, s. 155/1036; Sintenis, s. 11/18; Ritterling, *Fasti*, s. 37-8/36; Crook, *Consiliums*, 91 i s. 156/73; Barbieri, s. 31/106; Grosso, *Commodus*, s. 502; Groag, *Achaia*, s. 82; Magie, II, s. 1588; Balil, *Luzytania*, s. 51-2; Fitz, *Laufbahn*, s. 62; E. Birley, *Septimius Severus*, s. 339; Syme, *Emperors*

⁴⁶ Winkler: 177?, Alföldy, *Fasti*: ok. 177/8 r.

⁴⁷ Winkler: 179?

⁴⁸ Winkler: po 180, a Benea: po 180-3 r.

⁴⁹ Alföldy, *Fasti*: ok. 183, a Balil, Grosso, Winkler: ok. 185 r.

⁵⁰ Grosso: 186, a Winkler: ok. 187 r.

⁵¹ Grosso: 187, Winkler: ok. 189 r.

⁵² Alföldy, *Noricum*: prawdopodobnie 188-191, a Winkler: 191 r.

⁵³ 191 lub 192 r.: RE, Lambrechts, Barbieri, Winkler, Fitz, Alföldy.

⁵⁴ Namiestnik nieokreślonej prowincji rangi konsularnej o nazwie zakończonej na *...ris*. Zdaniem Ritterlinga, Fitz'a i Alföldy'ego była to zapewne jedna z Germanii.

⁵⁵ Iulia Memmia Prisca? Rufa? Aemiliana Fidiana: Groag RE XV/1, kol. 638/45.

⁵⁶ Barbieri, s. 342/1986: L. Calpurnius Fidus Aemilianus signo Crementius i s. 343/1988: Fronto? Aemilianus Calpurnianus Rufilianus.

⁵⁷ Zdaniem G. Alföldy'ego (*Noricum* i *Fasti*) mogła to być albo jedna z Germanii, ewentualnie Mezja Górna lub Panonia Górna, a potem prawdopodobnie był też na urzędzie: *corrector Italiae* podczas wojny domowej Septymiusza Sewera.

and Biography, s. 140, 159; Alföldy, *Fasti*, s. 146 n.; Alföldy, *Septimius Severus*, s. 137; Thomasson, *Statthalter*, I, s. 43, II, s. 116-8; Benea 1983, s. 113/7; Thomasson, *Laterculi*, s. 29/16, 52/38, 195/44, 387/131; Leunissen, s. 218 n.; Jacques, *Curateurs*, s. 74-76/26; Eck, *Staatliche Organisation*, s. 232 n.; Pflaum, *Narbonnaise*, s. 83-86/5.

III. *Cursus honorum*;

- *III vir capitalis*,
- *tribunus legionis I Adiutricis donatus donis militaribus a divo Marco*⁵⁸,
- *quaestor provinciae Narbonensis*,
- *tribunus plebis*,
- *legatus proconsulis provinciae Baeticae*⁵⁹,
- *praetor*⁶⁰,
- *legatus proconsulis provinciae Asiae*⁶¹,
- *curator rei publicae Asculanorum*⁶²,
- *legatus legionis VII Claudiae*⁶³,
- *proconsul provinciae Achaiae*⁶⁴,
- *curator rei publicae Tarracinensium*⁶⁵,
- *legatus Augusti pro praetore provinciae Lusitaniae*⁶⁶,
- *curator rei publicae Teanensium*⁶⁷,
- *consul suffectus*⁶⁸,
- *curator alvei Tiberis*,
- *legatus Augusti pro praetore provinciae Germaniae superioris*⁶⁹,
- *curator rei publicae Lanvinorum II*⁷⁰,
- *comes imperatori Severi Alexandri Augusti*⁷¹,
- *curator aquarum et Miniciae*,
- *proconsul provinciae Africae*,
- *sodalis Augustalis*.

IV. Pochodzenie: Italia⁷².

⁵⁸ Grosso: 175, Groag i Alföldy, *Fasti*: 178-180 r.

⁵⁹ Alföldy, *Fasti*: ok. 185 r.

⁶⁰ Alföldy, *Fasti*: ok. 187 r.

⁶¹ Zapewne ok. roku 188.

⁶² Camodeca, s. 508-9: Asculum, *regio V Picenum*, ok. 189 r.

⁶³ Benea: 189-191, Birley: zapewne w roku 193.

⁶⁴ Groag: na początku panowania Septymiusza Sewera.

⁶⁵ Camodeca, s. 500-1: Tarracina, Alföldy, *Septimius Severus*: 193?

⁶⁶ Balil: 193/8, Alföldy, *Fasti*: ok. 194-7 r.

⁶⁷ Camodeca, s. 500-1: Teanum Sidicinum ok. roku 197.

⁶⁸ Alföldy, *Fasti*: ok. 197, a Sintenis, Fitz i Syme: ok. 200 r.

⁶⁹ Alföldy, *Fasti*: ok. 200-3 r.

⁷⁰ Camodeca, s. 494-5: Lanuvium.

⁷¹ Alföldy, *Fasti*: 231-3, a Groag i Grosso: 234-5 r.

⁷² Lambrechts: Tibur, Thomasson: Putcoli, Gilliam i Alföldy: prawdopodobnie z Kampanii w Italii.

- V. Stosunki rodzinne: syn omawianego senatora, Lucius Caesonius Lucillus Macer Rufinianus⁷³, już jako młodzieniec uzyskał wysoką rangę patrycjusza rzymskiego. Później odbył wspaniałą karierę urzędniczą⁷⁴, uzyskując między innymi prokonsulat Afryki i prefekturę miasta Rzymu; znany jest też jako podpora panowania cesarza Gordiana III. Z kolei wnuk dowódcy legionu siódmego klaudyjского (Caius Caesonius Ovinus Manlius Rufinianus Bassus)⁷⁵ piastował najwyższe urzędy w administracji państwa w końcu III wieku⁷⁶, a prawnuk (Caesonius Bassus) uzyskał konsulat w roku 317. Caesonii to jedna z niewielu rodzin arystokratycznych IV wieku, mogąca poszczycić się konsularnymi przodkami w męskiej linii aż do okresu Antoninów. Byli oni najprawdopodobniej spokrewnieni z innym wielkim rodem okresu późnego Cesarstwa Rzymskiego – Anicii⁷⁷.
- VI. Uwagi: *cursus honorum* Casiusa Caesoniusa Macra Rufinianusa to „przykład pięknej i długiej kariery”⁷⁸. Rozpoczął ją jednak od najniższego stanowiska z kolegium *vigintiviri* – jako *III vir capitalis*. Zapewne więc był pierwszym senatorem w swojej rodzinie. Dalszy awans zawdzięczał najprawdopodobniej wyróżnieniu się w wojnach markomańskich cesarza Marka Aureliusza. Dowództwo legionu siódmego klaudyjского sprawował w przełomowym okresie wojny domowej roku 193. Niewątpliwie opowiedział się wtedy po stronie Septymiusza Sewera, gdyż był dalej zatrudniany w służbie publicznej. Jako namiestnik Luzytanii uczestniczył w niszczeniu zwolenników Clodiusa Albinusa w Hiszpanii. Do konsulatu doszedł dopiero po piastowaniu siedmiu urzędów rangi

⁷³ PIR¹, I, s. 269-270/C 160; RE III/1, kol. 1317/3; Heiter, s. 19/133; Lambrechts², s. 45/510; Barbieri, s. 31/105=s. 199/978; Crook, s. 155, Nr 72; Vitucci, s. 121/47; Thomasson, *Statthalter*, II, s. 121-2.

⁷⁴ *X vir stlitibus iudicandis, electus in patriciam familiam, quaestor candidatus, praetor candidatus, curator rei publicae Suessanorum item Puteolanorum, legatus provinciae Africae eodem tempore vice proconsul (230 r.), consul suffectus, curator alvei Tiberis et cloacarum urbis, curator aquarum et Miniciae, XX vir ex senatu consulto rei publicae curandae (238 r.), proconsul provinciae Africae, praefectus urbi, frater Arvalis (213, 218, 239, 240 r.), electus ad cognoscendas vice Caesaris cognitiones.*

⁷⁵ PIR¹, I, s. 270/C 164; RE III/1, kol. 1318/9; Heiter, s. 14/87; Barbieri, s. 262-3/1500; Thomasson, SPQR, s. 25-6; PLRE, s. 156-7.

⁷⁶ *Salvus Palatinus, III vir capitalis, sevir turmae equitum Romanorum deducendae, quaestor candidatus, praetor candidatus, curator coloniae Carthaginensium, legatus provinciae Africae Carthaginensis, curator Lavinienisium, consul suffectus, curator rei publicae Beneventanorum, curator alvei Tiberis et cloacarum sacrae urbis, proconsul provinciae Africae tertium (i.e. ter), electus a divo Probo ad presidendum iudicio magno ludis magnis, iudex sacrarum cognitionum vice Caesaris sine appellationem cognoscendi inter fiscum et privatis item inter privatos Roma et in provincia Africa, comes Imperatorum (283 lub 284 r.), praefectus urbi, consul II suffectus, Pontifex maior, Pontifex dei Solis.*

⁷⁷ *Consul II ordinarius* 298 to M. Iunius Caesonius Nicomachus Anicius Faustus Paulinus.

⁷⁸ Lambrechts¹, s. 155/1036.

pretorskiej – w wieku około 50 lat. Zapewne dużo racji ma więc Eric Birley pisząc, iż swoją świetną dalszą karierę zawdzięczał przede wszystkim długiemu życiu⁷⁹. Gdy uczestniczył w wojnie perskiej cesarza Aleksandra Sewera (około roku 233) miał prawie 80 lat! Jak wskazywał Ronald Syme, w karierze tego senatora zastanawia jedynie brak powtórzenia konsulatu, co stanowiłoby naturalne ukoronowanie jego *cursus honorum*⁸⁰.

7. Marcus Laelius Maximus

I. Materiał źródłowy: CIL III 8103.14507.

II. Literatura: PIR¹, II, s. 261/M 34; Miltner RE XII/1, kol. 417/21; Sintenis, s. 18/110; Lambrechts², s. 31/251; Stein, *Moesien*, s. 50-1; Barbieri, s. 78-9/323; Alföldy, *Septimius Severus*, s. 145; Benea 1983, s. 113/8; PIR² V/1, 1979, s. 11/55; Leunissen, s. 341.

III. Stanowisko: *legatus legionis VII Claudia* – 195 r.⁸¹

IV. Pochodzenie: *Brixia* (dzis. Brescia) w Italii.

V. Stosunki rodzinne: krewnym omawianego senatora, a być może synem, był *consul ordinarius* 227 roku Marcus Laelius Maximus Aemilianus⁸². Pretor Marcus Laelius Fulvius Maximus⁸³ był przypuszczalnie identyczny z dowódcą legionu siódmego klaudyjskiego⁸⁴.

8. Marcus Domitius Valerianus

I. Materiał źródłowy: CIL III 4644 = IGR III 1323, CIL III 14149: 31; IGR III 904; AE 1907/67, 1957/44.

II. Literatura: ⁸⁵ PIR², III, s. 54/168; Groag RE V/1, kol. 1435/85; Eck, RE Suppl. XIV, 1974, kol. 114/85; Barbieri, s. 207/1019; Magie, II, s. 1595; Lambrechts², s. 48/549; Thomasson, SPQR, s. 36; Wachtel, s. 83/77; PIR¹, II, s. 24/144; Pflaum, Syria 34, 1957, s. 139/18; Benea, s. 113/9; Remy, Latomus 45, s. 1986, s. 312/4; Dietz, s. 143-146/33; Sherk AJPh. 100, 1979, s. 173/26; Thomasson, *Laterculi*, s. 4/24, 259/41, 292/27, 332-3/28; Leunissen, s. 287 n.; Remy, *Carrières*, s. 168-9; PIR² V/2, 1983, s. 195/269.

⁷⁹ E. Birley, *Senators in the Emperors Service*, Proceedings of the British Academy, vol. 39, 1953, s. 206.

⁸⁰ R. Syme, *Emperors and Biography*, s. 159.

⁸¹ Benea: 195-197?

⁸² PIR¹, II, s. 261/35; Miltner RE XII/1, kol. 417/22; Lambrechts², s. 52/605.

⁸³ PIR¹, II, s. 261/M 33; RE XII/1, kol. 416/18; Barbieri, s. 78/322.

⁸⁴ G. Alföldy, *Septimius Severus*, s. 145.

⁸⁵ PIR¹: brak.

III. *Cursus honorum*:

- *tribunus laticlavus legionis III Gallicae*,
- *quaestor*,
- *aedilis*,
- *praetor populi Romani*,
- *legatus legionis XII Fulminatae certe constantis*,
- *legatus legionis VII Claudia*⁸⁶,
- *legatus Augusti et corrector civitatum Pamphyliae*,
- *proconsul provinciae Siciliae*,
- *legatus Augusti pro praetore praeses provinciae Galatiae*,
- *legatus Augusti pro praetore provinciae Ciliciae*,
- *legatus Augusti pro praetore praeses provinciae Arabiae imperante Gordiano anno 133*⁸⁷,
- *consul suffectus in provincia factus est*.

IV. Pochodzenie: Bithynia (?)⁸⁸.

9. Traianus Mucianus

I. Materiał źródłowy: D.9479.

- II. Literatura: Stein RE V A/2, 1937 r. kol. 2088/1, PLRE, s. 609-610; A. von Domaszewski, *Die Rangordnung*¹, s. 186-191; Stein, *Ritterstand*, s. 145, 396; Kienast, s. 38; M. Christol, *La carrière*, s. 397-404; Benea, 1983, s. 123-4/55, s. 203/27, s. 204/32.

III. *Cursus honorum*;

- *miles cohortis I Concordiensium*⁸⁹,
- *miles legionis II Parthicae*,
- *eques cohortis VII praetoriae*,
- *evocatus*,
- *centurio protector legionis XIII Geminae*,
- *centurio protector vigilum*,
- *centurio protector cohortis urbanae*,
- *centurio protector cohortis V praetoriae*,
- *princeps protectorum*,
- *primuspilus*⁹⁰,
- *praefectus legionis IV Flaviae*⁹¹,
- *dux legionis VII Claudia et Flaviae*⁹²,

⁸⁶ Benea: 222/235 r.⁸⁷ Pflaum i Wachtel: ok. 238-240 r.⁸⁸ Zdaniem Wachtela.⁸⁹ Benea: raczej *cohors IV Concordensium*.⁹⁰ PLRE i Christol: dodają, jako *protector*.⁹¹ Benea: za panowania Galliena.⁹² Benea: 268-272 r.

- *tribunus vigiles*,
- *tribunus praetoriae*,
- *tribunus Liburnariorum*⁹³,
- *praepositus Mauri et Osrhoeni*,
- *praepositus Brittones et exploratores*,
- *praefectus in Mesopotamia*,
- *praefectus legionis XIII Geminae*⁹⁴,
- *praefectus legionis II Traianae*.

IV. Pochodzenie: *Traiana Augusta* w Tracji (dzis. Stara Zagora w Bułgarii).

V. Uwagi: jego kariera rozwijała się w okresie od panowania Galliena do Dioklecjana. Jako *evocatus* spełniał polecenia cesarza w Rzymie, co – jak wskazuje M. Christol – stanowiło zapowiedź dalszej wybitnej kariery. Później korzystał też przypuszczalnie z protekcji prefekta gwardii pretoriańskiej Heraclianusa. Po dowództwie legionu drugiego Trajana (w Mezopotamii za panowania Aureliusza) Trajanus Mucianus był prawdopodobnie prokuratorem Epiru, a następnie Lycii i Pamphylii. Przypuszczalnie należy go też identyfikować z Aureliusem Mucianusem, który był prezesem Recji za rządów cesarza Dioklecjana.

10. Lucius Minicius Natalis

I. Materiał źródłowy: CIL II 4509 = 6145 = D.1029 podaje jego *cursus honorum*. Oprócz tego: CIL VI 31739, VIII 2478.2479.10962.17971.22785.17969.22348⁹⁷.28073a = D.5958a.28074, XVI 64; AE 1923/26; ILaIlg. 2978.2988; AE 1988/906.

II. Literatura: PIR¹, II, s. 378-9/M 439; Groag RE XV/2, 1932 r. kol. 1828-1836/18; Lully, s. 166/1258; Lambrechts¹, s. 42/95; Stech, s. 74-5/904; Garzetti, *Nerva*, s. 143/101; Reidinger, s. 67-9/II; Dobo, s. 105-6/79, 135 i n.; Thomasson, *Statthalter*, I, s. 42, II, s. 162-3; Eck, *Senatoren*, s. 161 i n.; Eck, Chiron 1982, s. 339 i n.; Eck, Chiron 1983, s. 148, 155; Benea 1983, s. 111-2/3; Chastagnol, 1980, s. 271/6; Syme, *Tacitus*, s. 232 i n.; Syme, *The Friend of Tacitus*, JRS 47, 1957, s. 133; Syme, *The Ummidii*, s. 102; PIR² V/2, 1983, s. 292-3/619; Thomasson, *Laterculi*, s. 103/27, 380/70; Franke 1991, s. 63-66/36; B. W. Jones 1979, s. 113/201.

III. *Cursus honorum*:

- *IIII vir viarum curandarum*,
- *quaestor provinciae*...⁹⁵,
- *tribunus plebis*,

⁹³ Zdaniem Domaszewskiego było to dowództwo nad *classis Praetoria*.

⁹⁴ Domaszewski: w Italii, zdaniem Steina może w Aquilei.

⁹⁵ RE: za panowania Domicjana.

- *praetor*⁹⁶,
- *legatus pro praetore provinciae Africae*⁹⁷,
- *legatus legionis*...⁹⁸,
- *legatus legionis III Augustae*⁹⁹,
- *consul suffectus* – 106 r.,¹⁰⁰
- *curator alvei Tiberis et riparum et cloacarum urbis* – 107-110 r.,
- *legatus Augusti pro praetore provinciae Pannoniae superioris*¹⁰¹,
- *sodalis Augustalis*,
- *proconsul provinciae Africae*¹⁰².

IV. Pochodzenie: *colonia Faventia Iulia Augusta Pia Barcino* (dzis. Barcelona w Hiszpanii).

V. Stosunki rodzinne: jego syn, Lucius Minicius Natalis Quadronius Verus¹⁰³, doszedł po długiej i świetnej karierze w służbie cesarskiej¹⁰⁴ do prokonsulatu Afryki.

VI. Uwagi: Lucius Minicius Natalis być może piastował stanowisko dowódcy legionu siódmego klaudyskiego. Obecny stan źródeł nie pozwala niestety na ostateczne rozstrzygnięcie tej kwestii. W jego karierze charakterystyczne jest zajmowanie co najmniej trzech stanowisk w Afryce (*legatus proconsulis*, *legatus legionis III Augustae*, *proconsul*, a może i *quaestor*). Przypuszczalnie w awansie popierał go, pochodzący również z *Hispania Tarraconensis*, Licinius Sura. Natalis uzyskał odznaczenia wojskowe (*dona militaria*) za udział w pierwszej wojnie dackiej cesarza Trajana. Jednak nie

⁹⁶ Garzetti: ok. 98 r.

⁹⁷ RE: ok. 101 r.

⁹⁸ Uzyskał *dona militaria* w pierwszej wojnie dackiej (101-2 r.), przypuszczalnie *V Macedonica* lub *VII Claudia* (Benea).

⁹⁹ Eck: 103/4-104/5, RE: 104-5, a Dobo i Thomasson: 105 r.

¹⁰⁰ Garzetti: w lecie z Q. Licinius Silvanus Granius Quadronius Proculus.

¹⁰¹ Eck, Chiron 1982, s. 355: 113/4-117/8, RE: 114-6; Reidinger: 114-8, Dobó i Thomasson: 116-8, Eck, *Senatoren*: 115/6-117/8 r.

¹⁰² Dobó: ok. 120, Thomasson, Eck, Syme: 121/2, Lambrechts: 123-4.

¹⁰³ Jego *cursus honorum* podają napisy z Barcino (CIL II 4510-1) i Tibur (CIL XIV 3599=D.1061, I.IV, 113^{add}) oraz bogata literatura: PIR¹, II, s. 379/M 440; Groag RE XV/2, kol. 1836-1842/19; Eck RE Suppl. XIV, kol. 283/19; Lully, s. 168/1267; Lambrechts¹, s. 42/96; Stout, s. 47/69; Syme REA 61, 1959, s. 314; Syme, *Dacia* XII 1968, s. 335; Syme, *The Lower Danube under Trajan*, w: *Danubian Papers*, s. 126; Fitz, *Laufbahn*, s. 14 i n.; Fitz, *Legati Pannoniae inferioris*, s. 248; Degraffi, s. 38; Stein, *Moesien*, s. 68; Thomasson, *Laterculi, Moesia Inferior*, s. 17; Thomasson, *Statthalter*, I, s. 42 i II, s. 72-3; Crook, s. 174/213; Schumacher, s. 48-9/B 12; Cebeillac, s. 183-7/F; Eck, *Senatoren*, s. 38 i n.; Eck 1980, s. 288/33, 298/49, 302/6, 8; Alföldy, *Konsulat*, s. 208 n.

¹⁰⁴ *III vir monetalis, tribunus militum laticlavus legionis I Adiutricis, XI Claudia, XIV Geminae Martiae Victricis, quaestor candidatus eodem tempore legatus Africae* (121-2 r.), *tribunus plebis candidatus, praetor, legatus legionis VI Victricis, curator viae Flaminiae, praefectus alimentorum, consul suffectus* – 139 r., *curator operum publicorum et aedium sacrarum, legatus Augusti pro praetore provinciae Moesiae inferioris, augur, proconsul provinciae Africae*.

otrzymał dowództwa w wojnie wschodniej; być może dlatego, iż Licinus Sura już wtedy nie żył (zmarł około roku 108). W końcu uzyskał prokonsulat Afryki. Wraz z synem zafundowali rodzinnemu Barcino łaźnię z portykami (CIL II 4509=D.1029).

11. Veturius Paccianus

- I. Materiał źródłowy: IG IV 1415.682. Knibbe *ÖJh* 1968-71, s. 22/4=AE 1972/575.
- II. Literatura: PIR¹, III, s. 417/362; Stiglitz RE VIII A, 1958 r., kol. 1903/31; RE Suppl. XIV, 1974 r., kol. 847/31; Halfmann, s. 192/118; Alföldy, *Konsulat*, s. 300; Knibbe, *JÖAI* 49, 1968-71 Beibl. 22-24/4; Thomasson, *Laterculi, Moesia sup.*, s. 10; Thomasson, *SPQR*, s. 91; Benea 1983, s. 112/5; Thomasson, *Laterculi*, s. 368/70.
- III. *Cursus honorum*:
 - *quaestor provinciae Macedoniae*,
 - *proconsul provinciae Cretae et Cyrenarum*,
 - *legatus proconsulis provinciae Asiae pro praetore dioecesis Ephesiaca*,
 - *legatus legionis Moesiae superioris*¹⁰⁵.
- IV. Pochodzenie: Korynt (?).
- V. Stosunki rodzinne: być może ojcem tego senatora był urzędnik działający w Koryncie w roku 137 (Paccianus – *agonothet*), a krewny, Veturius Paccianus, występuje na liście efebów ateńskich (238/9-243/4 r.).
- VI. Uwagi: Veturius Paccianus najprawdopodobniej dowodził legionem siódmym klaudyjskim, gdyż legion czwarty flawijski był wtedy przeniesiony z Singidunum do Aquincum, a *II Adiutrix* działał na Wschodzie Imperium. „Charakterystyczne, iż jako jedyny senator z Grecji nie miał cesarskiego *gentilicium*, gdyż jego rodzina przyjęła prawdopodobnie prawa obywatelskie z Italii. Jego przyjacielem był sofista Flavius Damianus z Efezu, w której to diecezji Paccianus pełnił służbę jako *legatus proconsulis Asiae*”¹⁰⁶.

12. Quintus Aradius Rufinus Optatus Aelianus

- I. Materiał źródłowy: AE 1962/258.1971/490.
- II. Literatura: B. Remy, *La carrière de Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus*, *Historia* XXV, 1976, s. 458-477; A. R. Birley, *The Roman Governors of Britain*, *Epigraphische Studien* 4, 1967, s. 82-3/39; Corbier, s. 480-1/66; Benea 1983, s. 113/10; Thomasson, *Laterculi*, s. 260/45, 317/88, 319/111; Corbier, *Aerarium*, s. 319-324/66; RE Suppl. XIV, 1974, kol.

¹⁰⁵ Knibbe, Benea i Alföldy: najprawdopodobniej *VII Cl.* 162-166 r.

¹⁰⁶ Halfmann, s. 40.

54/3a (Eck); Sherk AJPh. 100, 1979, s. 173/24; M. Christol, *A propos des Aradii: le Stemma d'une famille senatoriale au IIIe siècle ap. J. C.*, ZPE 28, 1978, 145-150; S. Panciera, *Ancora sulla famiglia senatoria 'africana' degli Aradii*, w: *Africa Romana IV*, Sassari 1985, s. 547-572; Leunissen, s. 168 n.

III. *Cursus honorum*:

- *legatus legionis VII*...¹⁰⁷,
- *praefectus aerarii militaris*¹⁰⁸,
- *praefectus aerarii Saturni*¹⁰⁹,
- *legatus Augusti pro praetore provinciae Galatiae*¹¹⁰,
- *legatus Augusti pro praetore provinciae Syriae Phoenice*¹¹¹,
- *consul suffectus*¹¹²,
- *legatus Augusti pro praetore provinciae Syriae Coele*¹¹³,
- *agens vice proconsulis provinciae Africae*¹¹⁴,
- *legatus Augusti pro praetore provinciae Britanniae superioris*¹¹⁵,
- *sodalis Augustalis*¹¹⁶.

IV. Pochodzenie: Bulla Regia w Afryce.

- V. Stosunki rodzinne: jego żona to Iunia Aiacia Modesta, a teść, Quintus Aiadius Modestus Crescentianus, uzyskał powtórzenie konsulatu w roku 228. Aradii doszli w ciągu wieku IV do najważniejszych stanowisk w Cesarstwie. Quintus Aradius Rufinus, być może wnuk omawianego senatora, doszedł do powtórzenia konsulatu (311 r.) oraz trzykrotnie sprawował prefekturę miasta Rzymu¹¹⁷. Wszyscy jego trzej synowie zrobili świetne kariery, a rodzina znana jest jeszcze przez trzy pokolenia na szczycie rzymskiego społeczeństwa¹¹⁸.

13. Ignotus CIL VI 1546

W niniejszym artykule jest on, za H. G. Pflaumem, identyfikowany z konsulem roku 155 (C. Aufidius Victorinus). Wystąpił przeciwko temu G. Alföldy¹¹⁹, uważając go za odrębnego senatora.

¹⁰⁷ Albo VII Claudia w Viminacium, albo VIII Augusta w Argentorate, albo VII Gemina w Leon.

¹⁰⁸ Corbier, s. 572/XXIV: za panowania Heliogabala.

¹⁰⁹ Corbier: na początku panowania Sewera Alexandra.

¹¹⁰ Remy: może ok. 225-6 r.

¹¹¹ Remy: ok. 226-8 r.

¹¹² Remy: chyba *in absentia*, Corbier, s. 531: ok. 225 r.

¹¹³ Remy: ok. 229-230 r.

¹¹⁴ Birley: w roku 238 po śmierci Gordiana I.

¹¹⁵ Birley: za panowania Gordiana III, w formie hipotezy.

¹¹⁶ Prawdopodobnie w roku 219.

¹¹⁷ A. Chastagnol, *Les Fastes de la Prefecture de Rome au Bas-Empire*, Paris 1962, s. 59-62/22.

¹¹⁸ Stemma: PLRE, I, s. 1147.

¹¹⁹ G. Alföldy, *Konsulat*, s. 332.

14. Ignotus CIL IX 1129

15. Ignotus CIL VIII 24591

Dowódca legionu siódmego klaudyjskiego w okresie panowania Sewera Alexandra, a przedtem *praetor urbanus*¹²⁰.

Wszyscy znani dowódcy legionu siódmego klaudyjskiego działali w Mezji; nie znamy żadnego senatora dowodzącego tą jednostką w Dalmacji. Trzech pierwszych zachowanych legatów występuje w okresie wojen domowych lat 69-70. W przeciwieństwie do późniejszych dowódców kierowali oni wskazanym legionem jeszcze przed objęciem urzędu pretora: Tettius Iulianus jako *quaestorius*, a Vipstanus Messalla i Decimus Plotius Grypus w randze trybunów. Z kolei ostatni (z zachowanych) dowódca *legionis VII Claudiae* – Traianus Mucianus – to ekwita, występujący już po reformie cesarza Galliena, odsuwającej senatorów od kierowania armią. Wszyscy pozostali to senatorzy rangi pretorskiej.

Wśród dwunastu dowódców omawianego legionu (włączając wątpliwych, a nie uwzględniając anonimowych) znamy pochodzenie geograficzne aż 11 osób. Pięć osób (45%) wywodziło się z Italii – w skali wszystkich legatów legionów dolnodunajskich odsetek jest bardzo podobny (43%); inna natomiast była sytuacja całego *ordo senatorius*¹²¹. Spośród osób pochodzenia prowincjonalnego najwięcej urodziło się w Afryce (2), a następnie w: Bithynii, Tracji, Achai i Hiszpanii. Sporo senatorów (3) wywodziło się więc z greckojęzycznej części Imperium. Nieporównywalnie gorzej przedstawia się kwestia odzwierciedlenia w materiale źródłowym zagadnienia pochodzenia społecznego. Znamy je tylko w wypadku czterech legatów: Veturius Paccianus to prawdopodobnie syn urzędnika municypalnego z Koryntu, Decimus Plotius Grypus rozpoczął swój *cursus honorum* od stanowisk ekwickich, a Traianus Mucianus awansował nawet od pozycji prostego żołnierza w jednostce pomocniczej armii rzymskiej. Jedynie Vipstanus Messalla mógł poszczycić się pochodzeniem z najwyższej warstwy klasy panującej: najprawdopodobniej był synem konsula i krewnym, po kądzieli, świetnego patrycjuszowskiego rodu Valerii.

Wśród omawianego zbioru osób w większości wypadków zachował się przebieg kariery (choć niejednokrotnie niepełny); tylko dla dwóch urzędników jedynym zachowanym w źródłach stanowiskiem jest dowództwo *legionis VII Claudiae* (Vipstanus Messalla, M. Laelius Maximus). Analizując początkowe pozycje w drabinie urzędniczej trzeba stwierdzić, że nikt nie piastował najbardziej prestiżowych urzędów (*III vir monetalis*, *quaestor Augusti*). Spośród trzech osób o zachowanym *vigintiviracie* od najniższego poziomu

¹²⁰ RE XII, r. 1925, kol. 1628/18; Barbieri, s. 235/1197.

¹²¹ M. Hammond, *The composition of the senate AD 68-235*, JRS 47, 1957, s. 74-81.

startował Caius Caesonius Macer Rufinianus – jako *III vir capitalis* (C. Memmius Fides Iulius Albius – *X vir stlitibus iudicandis*, a L. Minicius Natalis – *IV viarum curandarum*). Cała czwórka urzędników o znanym określeniu rodzaju kwestury¹²² to *quaestores provinciae*: L. Minicius Natalis (nieokreślona prowincja), Veturius Paccianus (Macedonia), C. Caesonius Macer Rufinianus (*Gallia Narbonensis*) oraz C. Memmius Fides Iulius Albius (*Asia*). W wypadku kwestorów właśnie służba u boku namiestnika (prokonsula) prowincji senackiej uważana była za najmniej zaszczytną. Koresponduje to z sytuacją legatów wszystkich legionów dolnodunajskich, gdzie 70% stanowili *quaestores provinciae*. Podobnie nisko ceniono stanowiska legata/prokonsula prowincji senackich, a omawiani senatorzy często je piastowali, i to czasem kilkakrotnie:

- L. Minicius Natalis – *legatus pro praetore provinciae Africae*,
- Veturius Paccianus – *proconsul provinciae Cretae et Cyrenarum, legatus proconsulis provinciae Asiae pro praetore dioecesis Ephesiaca*,
- C. Memmius Fides Iulius Albius – *legatus pro praetore Africae, proconsul provinciae Baeticae*,
- C. Caesonius Macer Rufinianus – *legatus proconsulis provinciae Asiae, legatus proconsulis provinciae Baeticae, proconsul provinciae Achaiae*,
- M. Domitius Valerianus – *proconsul Siciliae*,
- C. Aufidius Victorinus – *legatus pro praetore provinciae...*

Niestety, rzadko odzwierciedlona jest w źródłach kwestia odbywania trybunatu wojkowego: C. Memmius Fides Iulius Albius służył w Brytanii (*legio II Augusta*), M. Domitius Valerianus w *Syriae Phoenicae* (*legio III Gallica*), a C. Caesonius Macer Rufinianus nad dolnym Dunajem (*legio I Adiutrix*), uzyskując *dona militaria* za zasługi w wyprawie germańskiej cesarza Marka Aureliusza (*expeditio secunda Germanica*) w latach 178-180. Spośród urzędów sprawowanych przed objęciem konsulatu należy wymienić jeszcze:

- namiestnictwa prowincji rangi pretorskiej – *Arabia* (M. Domitius Valerianus), *Cilicia* (M. Domitius Valerianus), *Galatia* (Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus i M. Domitius Valerianus), *Lusitania* (C. Caesonius Macer Rufinianus), *Noricum* (C. Memmius Fides Iulius Albius) i *Syria Phoenicae* (Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus);
- dowództwa legionów – *III Augusta* (L. Minicius Natalis i Tettius Iulianus), *XII Fulminata* (M. Domitius Valerianus);
- *praefecti aerarii* – Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus (zarówno *militaris*, jak i *Saturni*);
- *iuridici* – C. Memmius Fides Iulius Albius (*Transpadum*);
- *curatores viarum* – C. Memmius Fides Iulius Albius (*via Flaminia*);
- kuratele wspólnot miejskich – C. Caesonius Macer Rufinianus (trzykrotnie! – *Asculum, Tarracina i Teanum Sidicinum*).

¹²² M. Domitius Valerianus – *quaestor*.

Spośród dowódców legionu siódmego klaudyjskiego o zachowanym przebiegu kariery jedynie Veturius Paccianus przypuszczalnie musiał zadowolić się urzędami rangi pretorskiej i nie doszedł do konsulatu. Wszyscy pozostali – pomijając rzecz jasna ekwite Traianusa Mucianusa – uzyskali konsulaty, jednak tylko uzupełniające. Charakterystyczne, iż nikt nie dostąpił zaszczytu konsulatu eponimicznego. Dwóch piastowało konsulat na początku roku (D. Plotius Grypus i C. Aufidius Victorinus), a dwóch latem (Tettius Iulianus i L. Minicius Natalis). W toku kariery konsularnej niejednokrotnie sprawowano namiestnictwa prowincji: *Britannia Superior* (Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus), *Germania Superior* (C. Aufidius Victorinus i C. Caesonius Macer Rufinianus), *Hispania Citerior* (C. Aufidius Victorinus), *Moesia Superior* (Tettius Iulianus), *Pannonia Superior* (L. Minicius Natalis), *Syria Coele* (Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus), nieokreślona prowincja (C. Aufidius Victorinus, C. Memmius Fidus Iulius Albius).

Często na zakończenie kariery urzędniczej uzyskiwano stanowisko prokonsula Afryki (L. Minicius Natalis, C. Aufidius Victorinus, C. Caesonius Macer Rufinianus). Było ono nie tylko wysoko cenione, ale też świetnie opłacane (1 milion sestercji za roczną służbę!). Wśród urzędów kapłańskich wielu legatów legionu siódmego klaudyjskiego zajmowało się kultem osoby cesarskiej (*sodales Augustales*): Tettius Iulianus (68 r.), L. Minicius Natalis, C. Aufidius Victorinus (*sodalis Antoninianus Verianus Marcianus*), C. Caesonius Macer Rufinianus, Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus (r. 219?). Niektórzy senatorzy aktywnie uczestniczyli w działalności militarnej cesarzy – jako *comites* (C. Aufidius Victorinus 168-170 r. i C. Caesonius Macer Rufinianus około 234-5 r.). Z kolei wszystkie stanowiska piastowane przez ekwite Traianusa Mucianusa miały charakter wojskowy. Wśród omawianych osób jedynie Caius Aufidius Victorinus doszedł do prefektury miasta Rzymu i powtórzenia konsulatu (183 r.).

Analizy prozopograficzne badające senatorów piastujących kolejne stanowiska w drabinie urzędniczej są dosyć częste we współczesnej historiografii. Pomagają one wyświetlić takie zagadnienia, jak dla przykładu: zasady kariery urzędniczej, rola poszczególnych urzędów dla pozycji senatorów, kierunki polityki personalnej cesarzy. Niniejsza praca zawiera zbyt skromny materiał, aby pokusić się o szersze uogólnienia. Jednak niewątpliwie sprawowanie dowództwa legionu siódmego klaudyjskiego, zwłaszcza w przełomowych okresach wojen domowych (69, 193 r.), przyczyniło się w znacznym stopniu do awansu omawianych osób.

WYJAŚNIENIE SKRÓTÓW BIBLIOGRAFICZNYCH

- G. Alföldy, *Septimius Severus und der Senat*, BJ 168, 1968, s. 112-160.
G. Alföldy, *Fasti Hispanienses. Senatorische Reichsbeamte und Offiziere in den Spanischen Provinzen des römischen Reiches von Augustus bis Diokletian*, Wiesbaden 1969.

- G. Alföldy, *Noricum*, London and Boston 1974.
- G. Alföldy, *Konsulat und Senatorenstand unter den Antoninen. Prosopographische Untersuchungen zur senatorischen Führungsschicht*, Antiquitas Reihe 1, Band 27, Bonn 1977.
- A. Balil, *Les proconsules de la Bétique*, Zephyrus 13, 1962, s. 75-89.
- A. Balil, *Los Gobernadores de la Hispania Tarraconense durante el Imperio Romano*, Emerita XXXII/1, 1964, s. 19-34.
- A. Balil, *Les Legados de la Lusitania*, Conimbriga 1965/4, s. 1-15.
- G. Barbieri, *L'Albo Senatorio da Settimio Severo a Carino (193-285)*, Roma 1952.
- D. Benea, *Din Istoria militară a Moesiei Superior și a Daciei. Legiunea a VII-a Claudia și legiunea a III-a Flavia*, Cluj - Napoca 1983.
- F. Bérard, *La carrière de Plotius Grypus et la revêtement de l'armée impériale en campagne*, MEFRA 96/1, 1984, s. 259-324.
- A. R. Birley, *Marcus Aurelius*, London 1966.
- A. Birley, *Septimius Severus, the African Emperor*, London 1971.
- A. Birley, *The Fasti of Roman Britain*, Oxford 1981.
- G. Camodeca, *Ricerche sui curatores rei publicae*, ANRW II/13, Berlin - New York 1980, s. 453-534.
- M. Cebeillac, *Les quaestores principis et candidati aux Ier et IIème siècles de l'empire*, Milano 1972.
- A. Chastagnol, *Les hommes nouveaux au Sénat sous le règne de Domitien*, Kölner Historische Abhandlungen, 1980, s. 269-281.
- M. Christol, *La carrière de Traianus Mucianus et l'origine des protectores*, Chiron VII, 1977, s. 393-408.
- M. Christol, *A propos des Aradii: le Stemma d'une famille sénatoriale au IIIe siècle ap.J.C.*, ZPE 28, 1978, s. 145-150.
- M. Corbier, *Les Circonscriptions judiciaires de l'Italie de Marc Aurèle à Aurélien*, MEFRA 85, 1973, s. 609-690.
- M. Corbier, *L'Aerarium Saturni et L'Aerarium militare. Administration et prosopographie sénatoriale*, Rome 1974.
- J. Crook, *Consilium Principis. Imperial Councils and Counsellors from Augustus to Diocletian*, Cambridge 1955.
- A. Degraffi, *I fasti consolari dell'impero Romano dal 39 avanti Cristo al 613 dopo Cristo*, Rom 1952.
- K. Dietz, *Senatus contra principem. Untersuchungen zur senatorischen Opposition gegen Kaiser Maximinus Thrax*, München 1980.
- A. Dobó, *Die Verwaltung der römischen Provinz Pannonien von Augustus bis Diocletianus*, Budapest 1968.
- A. von Domaszewski, *Die Rangordnung des römischen Heeres*, ed. 2, Köln - Graz 1967.
- W. Eck, *Die staatliche Organisation Italiens in der hohen Kaiserzeit*, München 1979.
- W. Eck, *Senatoren von Vespasian bis Hadrian. Prosopographische Untersuchungen mit Einschluß der Jahres- und Provinzialfasten der Statthalter*, München 1970.
- W. Eck, *Die Präsenz senatorischer Familien in den Städten des Imperium Romanum bis zum späten 3. Jhd.*, Kölner Historische Abhandlungen, 1980, s. 283-322.
- W. Eck, *Jahres- und Provinzialfasten der senatorischen Statthalter von 69/70 bis 138/139*, Chiron XII, 1982, s. 281-362.
- W. Eck, *Jahres- und Provinzialfasten der senatorischen Statthalter von 69/70 bis 138/139*, Chiron XIII, 1983, s. 147-237.
- J. Fitz, *Legati Augusti pro praetore Pannoniae Inferioris*, Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae, IC, 1963, s. 245-324.
- J. Fitz, *Die Laufbahn der Statthalter in der römischen Provinz Moesia Inferior*, Weimar 1966.

- T. Franke, *Die Legionslegaten der römischen Armee in der Zeit von Augustus bis Traian*, Bochum 1991.
- A. Garzetti, *Nerva*, Roma 1950.
- E. Groag, *Die römischen Reichsbeamten von Achaia bis auf Diokletian*, Wien 1939.
- F. Grosso, *La lotta politica al tempo di Commodo*, Torino 1964.
- H. Halfmann, *Die Senatoren aus dem östlichen Teil des Imperium Romanum bis zum Ende des 2. Jahrhunderts n.Chr.*, Göttingen 1979.
- R. Hanslik, *Prosopographische Bemerkungen*, JÖAI, XLI, 1954, s. 159-170.
- C. Heiter, *De Patriciis Gentibus quae Imperii Romani saeculis I, II, III fuerint*, Berolini 1909.
- M. W. Hoffman-Lewis, *The Official Priests of Rome under the Julio - Claudians. A Study of the Nobility from 44 BC to 68 AD*, Rome 1955.
- G. W. Houston, *Roman Imperial Administrative Personnel during the Principates of Vespasian and Titus (A.D. 69-81)*, Ann Arbor 1985.
- F. Jacques, *Les curateurs des cites dans l'Occident romain de Trajan a Gallien. Études prosopographiques*, Paris 1983.
- K. P. John, *Kaiserbiographie und Senatsaristokratie. Untersuchungen zur Datierung und sozialen Herkunft der Historia Augusta*, Berlin 1976.
- B. W. Jones, *Titus and some Flavian Amici*, Historia XXIV, 1975, s. 454-462.
- B. W. Jones, *Domitian and the senatorial order. A prosopographical study of Domitian's relationship with the Senate A.D. 81-96*, Philadelphia 1979.
- D. Kienast, *Untersuchungen zu den Kriegsflotten der römischen Kaiserzeit*, Antiquitas Band 13, Bonn 1966.
- D. Knibbe, *Neue Inschriften aus Ephesos II*, JÖAI, IL, 1968-71, Beibl. 1-56.
- S. J. De Laet, *De samenstelling van den romeinschen senaat gedurende de eerste eeuw van het Principaat (28 voor Chr.-68 na Chr.)*, Antwerpen 1941.
- P. Lambrechts, *La composition du senat romain de l'accession au trone d'Hadrien a la mort de Commode (117-192)*, Antwerpen 1936.
- P. Lambrechts, *La composition du senat romain de Septime Severe a Diocletien (193-284)*, Budapest 1937.
- P. M. M. Leunissen, *Konsuln und Konsulare in der Zeit von Commodus bis Severus Alexander (180-235 n.Chr.)*, Amsterdam 1989.
- G. Lully, *De Senatorum Romanorum Patria sive de Romani Cultus in Provinciis*, Roma 1918.
- D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the end of the Third Century after Christ*, I-II, Princeton 1950.
- M. McCrum, A. G. Woodhead, *Select documents of the principates of the Flavian Emperors (AD 68-96)*, Cambridge Univ. Press 1961.
- J. Nicols, *Vespasian and the Flavian party*, Historia Heft 28, Wiesbaden 1978.
- S. Panciera, *Ancora sulla famiglia senatoria 'africana' degli Aradii*, w: *Africa Romana IV*, Sassari 1985, s. 547-572.
- Ch. Parain, *Marek Aureliusz*, Warszawa 1962.
- H. G. Pflaum, *La carrière de C. Aufidius Victorinus, condisciple de Marc Aurele*, CRAI 1956, s. 189 n.
- H. G. Pflaum, *Les Gouverneurs de la Province romaine d'Arabie de 193 a 305*, Syria 34, 1957, s. 128-144.
- H. G. Pflaum, *Carrieres procuratoriennes equestries sous le Haut Empire romain*, I-IV, Paris 1960-1961.
- H. G. Pflaum, *Les Sodales Antoniniani de l'époque de Marc Aurele*, Paris 1966.
- H. G. Pflaum, *Les Fastes de la province de Narbonnaise*, Paris 1978.
- W. Reidinger, *Die Statthalter des ungeteilten Pannonien und Oberpannoniens von Augustus bis Diokletian*, Bonn 1956.

- B. Rémy, *ΥΠΑΤΙΚΟΙ et consulares dans les provinces imperiales pretoriennes aux IIe et IIIe siècles*, Latomus 45, 1986, s. 310-338.
- B. Rémy, *Les carrières senatoriales dans les provinces romaines d'Anatolie au Haut - Empire (31 av.J.C. - 284 ap.J.C.)*, (Pont-Bithynie, Galatie, Cappadoce, Lycie-Pamphylie et Cilicie), Istanbul-Paris 1989.
- E. Ritterling, *Fasti des römischen Deutschland unter dem Prinzipat*, Wien 1932.
- L. Schumacher, *Prosopographische Untersuchungen zur Besetzung der vier hohen römischen Priesterkollegien im Zeitalter der Antonine und der Severer (96-235)*, Mainz 1973.
- R. K. Sherk, *A chronology of the governors of Galatia (A.D. 112-285)*, AJPh. 100, 1979, s. 166-175.
- F. Sintenis, *Die Zusammensetzung des Senats unter Septimius Severus und Caracalla*, Berlin 1914.
- B. Stech, *Senatores Romani qui fuerint inde a Vespasiano usque ad Traiani exitum*, Klio Beiheft 10, 1912.
- A. Stein, *Der römische Ritterstand. Ein Beitrag zur Sozial- und Personengeschichte des römischen Reiches*, München 1927.
- A. Stein, *Die Legaten von Moesien*, Budapest 1940.
- S. E. Stout, *The governors of Moesia*, Princeton 1911.
- R. Syme, *Tacitus*, 1-2, Oxford 1958.
- R. Syme, *Proconsules d'Afrique sous Antonin le Pieux*, REA 61, 1959, 310-9.
- R. Syme, *Legates of Moesia*, Dacia XII, 1968, s. 331-340.
- R. Syme, *The Ummidii*, Historia XVII, 1968, s. 72-105.
- R. Syme, *Danubian Papers*, Bucharest 1971.
- R. Syme, *Emperors and biography*, Studies in the Historia Augusta, Oxford 1971.
- R. Syme, *Roman Papers* (ed. E. Badian), 1-2, Oxford 1979.
- R. Syme, *Some Arval Brethren*, Oxford 1980.
- E. Thomasson, *Laterculi Praesidum Moesia Dacia Thracia*, Gothoburgi 1977.
- E. Thomasson, *Senatores Procuratoresque Romani (SPQR)*, Gothoburgi 1975.
- B. Thomasson, *Die Statthalter der römischen Provinzen Nordafrikas von Augustus bis Diocletianus*, I-II, Lund 1960.
- B. E. Thomasson, *Laterculi Praesidum*, I, Göteborg 1984.
- L. Vidman, *Fasti Ostienses*, Praha 1982.
- G. Vitucci, *Ricerche sulla Praefectura Urbi in eta imperiale (sec. I-III)*, Roma 1956.
- K. Wachtel, *Die Legionslegaten der Orient-Armeen des römischen Reiches von Augustus bis Gallienus*, 1970.
- G. Winkler, *Die Reichsbeamten von Noricum und ihr Personal bis zum Ende der römischen Herrschaft*, Wien 1969.

THE COMMANDERS OF THE SEVENTH CLAUDIAN LEGION DURING THE PRINCIPATE

Summary

The aim of this article is to study a group of more than ten commanders of the Seventh Claudian Legion during the Principate about whom information in the sources has been preserved. All the known *legati legionis VII Claudia*e were active in the Lower Moesia (Viminacium). They are found especially in the times important for the Empire: civil wars of the years 69-70 and 193-5. After analysing the question of representativeness of the material the author presented chrono-

logically information concerning specific legates. The author focussed his attention particularly on the problem of the course of the officials' careers (*cursus honorum*), origin and family relations. Most of the commanders were the senators of a pretorian rank, three of them commanded legions still before their praetura and one as an equite, after the reform of the emperor Gallien. Almost half of these persons came from Italy and from among the senators of the provincial origin quite a few were born in Africa (2) and in the eastern part of the Empire (3). Unfortunately, the social origin is only known in case of four senators of whom only one came from the family of consuls.

Cursus honorum was preserved for most of the commanders discussed. They began their career from relatively low positions; no *III vir monetalis* nor *quaestor Augusti* occurs. Particularly many officials are *quaestores provinciae* – a position least valued in the hierarchy of prestige. Similarly, very often there were also held, equally of little value, offices of a legate and proconsul in the senate provinces. Almost all the commanders of the Seventh Claudian Legion went away to the consulate, but they were merely *consules suffecti*. The career of the discussed senators is therefore characteristic of the new members of the Senate (*homines novi*). It was just the service in the Seventh Claudian Legion that many times contributed to the advancement of these officials.

Translated by Andrzej Pietrzak